

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

Elmi-kütləvi, mədəni-maarif, təhsil proqramlarının hazırlanması

Azərbaycan dövlət müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra bir sira sahələr üzrə Dövlət Proqramları, Strategiya qəbul edib. Burda elm və təhsil sahəsində qəbul olunan proqramlar müstəsna əhəmiyyət kəsb edir. Bilirik ki, ölkəmizin müxtəlif ölkələrlə elm və təhsil sahəsində əməkdaşlıq proqramları mövcuddur, xarici tələblər bizim ali məktəblərdə, bizim tələbələr isə xarici ali təhsil müəssisələrinde bakalavr, magistratura və doktorantura pillələri üzrə təhsil alırlar.

Azərbaycanın Rusiya ilə də elm və təhsil sahəsində əməkdaşlıq əlaqələri mövcuddur, hətta ölkəmizdə Rusyanın bəzi ali məktəblərinin filialları da fəaliyyət göstərir. O da məlumatdur ki, Azərbaycandan xeyli sayıda gənc Rusyanın ali məktəblərində oxuyur. Gizlin deyil, Rusiya təhsili hazırlı dövrə özünü elə də doğrultmur, heç dünyada özünə layiqli yer tutubilmir.

Bu gün Azərbaycanın Rusiya ilə elm və təhsil sahəsində proqramlarını dayandırması da aktuallaşdır. Cəmiyyətdə daha çox belə bir fikir var ki, ölkəmiz bu prosesi Çinlə həyata keçirərsə daha faydalı olar. Bir halda ki, Rusyanın bir çox universitetlərinin diplomları bizim ölkədə tanınır, ildə nə qədər şəxsin diplomu ləğv olunur. Orda elmi müdafiə edənlərə de şübhə ilə yanaşılır. Amma Çin bu gün dünyada elm və təhsil lideri sayılır.

"Azərbaycanda Rusiya diplomu ilə müdafiə edənlərin texminən 40%-nin dissertasiyası tanınmayıb"

Tanınmış təhsil eksperti Kənan Əsədov "Bakı-Xəbər"ə bildirdi ki, Azərbaycanın elm və təhsil strategiyasında əsas tərəfdən ölkələrin dəyişməsi və yeni istiqamətlərə yönəlməsi təkçə beynəlxalq münasibətlərin transformasiyası deyil, həm də daxili təhsil siyasetinin modernləşdirilməsi baxımından qazılmasız ehtiyacdır: "Xüsusiye Rusiya ilə uzunmüddətli, lakin nəticə baxımından zəif məhsuldar olmuş əməkdaşlıq modeli artıq XXI əsrin tələblərinə cavab vermir. Rusiya universitetlərində təhsil alan azərbaycanlılar say coxluğu ilə müşahidə olunsa da, bu say keyfiyyətə çevrilmir. Təhsil Nazirliyinin 2020-2024-cü illəri əhatə edən statistik məlumatına əsasən, bu dövrə Rusiya ali məktəblərindən alınmış 3 mindən çox diplomun tanınmasından imtina edilib. Tanınmama səbəbləri arasında ən çox rast gəlinən hallardan biri distant və ya qıyabi təhsilin forma və məzmun baxımından Azərbaycan qanunvericiliyinə uyğun olmamasıdır. "Təhsilin keyfiyyətinin terminatı haqqında" Qanunun 5.1.1-ci maddəsində göstərilədiyi kimi, təhsil alanların bilik, bacarıq və kompetensiyalarının beynəlxalq meyarlara uyğunluğu əsas qiymətləndirmə mey-

arıdır. Lakin Rusiya diplomlarının böyük hissəsində bu uyğunluq müşahidə olunmur.

Təhlillər göstərir ki, Rusiya ilə təhsil əməkdaşlığı əsasən humanitar sahələrə yönəlib və bu ixtisaslar üzrə proqramların məzmunu, müasir pedaqoji və texnoloji trendlərə uzaşır. Eyni zamanda, orada elmi iş müdafiə edənlərin dissertasiyaları çox vaxt metodoloji cəhətdən zəif, plagiat risqi yüksək və tətbiq yönümlü nəticədən uzaq olur. Elmi Şura qərarları əsasında son üç ildə Azərbaycanda Rusiya diplomi ilə müdafiə edənlərin texminən 40%-nin dissertasiyası tanınmayıb və ya yenidən qiymətləndirilməyə göndərilib. Bu isə həm elmi mühitdə inamsızlıq, həm də ölkə üzrə kadr siyasetində qeyri-müəyyənlik yaradır.

"Çinlə əməkdaşlığın üstünlüklerindən biri də elm və sənaye integrasiyasıdır"

K.Əsədov hesab edir ki, bunun fonunda Çinlə elm və təhsil sahəsində əməkdaşlıq yeni mərhələnin başlanğıcı ola bilər: "Çin yalnız iqtisadi deyil, eyni zamanda elmi-tədqiqat və texnoloji innovasiya sahəsində də qlobal lider mövqeyinə sahibdir. 2023-cü ilin məlumatına görə, Çin dünyada ən çox elmi məqalə dərəcədən ölkə olub və bu məqalələrin 29%-i yüksək impakt faktorlu jurnalarda yayımlanıb. Nature Index və Web of Science kimi nüfuzlu elmi bazalarda Çin universitetlərinin elmi məhsuldarlığı ABŞ və Büyük Britaniyadan sonra ilk üçlükdə qərarlaşır. Bu göstəricilər sübut edir ki, Çin artıq təhsilin passiv istehlakçısı deyil, onun aktiv istehsalçısıdır.

Çin universitetləri, xüsusilə Tsinghua, Peking, Fudan və Shanghai Jiao Tong universitetləri mühəndislik, kompüter elmləri, sünü intellekt, biotexnologiya və alternativ enerji sahələrində qabaqcıl tədqiqat mərkəzləri ilə beynəlxalq akademik məkanda üstün mövqedədir. Azərbaycan üçün bu sahələr həm emek bazarının ehtiyacları, həm də iqtisadi diversifikasiya baxımından prioritet sayılır. Belə olduğu halda, Çinlə ali təhsil və elmi əməkdaşlıq yalnız akademik fayda deyil, həm də milli inkişaf strategiyasına xidmət edən praktiki nəticə vədir.

Azərbaycan Respublikası-

Azərbaycanın təhsil proqramlarında Çin mərhələsi açılır...

nin "Elm haqqında" Qanunun 11.2.2-ci maddəsinə əsasən, beynəlxalq əməkdaşlıq elmi potensialın inkişafı üçün əsas şərtlərdən biridir. Bu norma kontekstde Çinlə bağlanacaq ikitərəfli müqavilələr, orta tədqiqat institutları, elmi mübadilə proqramları və ortaq doktorantura modelləri Azərbaycan elminin beynəlxalq məsələləşməsinə töhfə verə bilər. Bu model artıq Orta Asiya ölkələri - Qazaxistan, Özbəkistan və Qırğızistan tərəfindən tətbiq olunur. 2022-2023-cü illər ərzində Çində bu ölkələrdən 15 minə yaxın tələbə təhsil almış və onlardan yüzlərlə nəfəri elmi tədqiqatlara cəlb olunmuşdur. Azərbaycan bu coğrafiyada liderlik mövqeyi üçün eyni modeli adaptasiya etmelidir.

Çinlə əməkdaşlığın üstünlüklerindən biri də elm və sənaye integrasiyasıdır. Çin universitetləri təkçə nəzəri bilik vermir, eyni zamanda sənaye ilə birgə çalışan texnopark və startap inkubatorlarına sahibdir. Bu sistem "təhsil-tədqiqat-istehsal" zəncirinin qurulmasını təmin edir. Azərbaycanda bu model hələ ilkin mərhələdədir. Çin universitetləri ilə birgə qurulacaq texnologiya transfer mərkəzləri, startap platformaları və ortaq inkubasiya proqramları, ADNSU, AzTU və UNEC kimi texniki yönümlü universitetlərin inkişafında yeni imkanlar aça bilər".

K.Əsədov vurguladı ki, Rusiya ilə əməkdaşlıq əsasən keçmiş sovet sisteminin mirası kimi qalmadır və innovasiya, sünü intellekt, kvant texnologiyaları kimi çağdaş sahələr üzrə ciddi resurs təqdim etmir: "Əksinə, Çin universitetləri bu sahələrdə yalnız tədqiqat aparır, eyni zamanda praktiki prototiplər və tətbiqi nəticələr hazırlanır. Bu cür əməkdaşlıq, Azərbaycan tələbələri və alimləri üçün real təcrübə mühitinin

ilə nəticələner. Məhz bu səbəbdən "Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişaf'a dair Milli Prioritetlər" sənədində də vurğulanın "bilik iqtisadiyyatına keçid" yalnız belə transformasiya ilə mümkündür.

Nəticə etibarilə, Azərbaycanın elm və təhsil sahəsində Çinlə əməkdaşlığı keçidi tekçə alternativ axtarışı deyil, strateji və sistemli islahat zəruretidir. Rusiya ilə olan əlaqələr çox hallarda formallı və siyasi komfort üzərində qurulmuş, nəticə etibarilə isə elmi və pedaqoji baxımdan zəif məhsuldarlıqla müşayiət olunmuşdur. Çinlə əlaqələr isə məzmun, texnologiya, innovasiya və perspektiv baxımından daha məhsuldar, daha effektiv və daha stratejikdir. Bu keçid Azərbaycanın elmi, pedaqoji və iqtisadi transformasiyasına ciddi dəstək ola bilər və onu regional təhsil liderinə çevirəcək uzunmüddətli platforma formasındadır bilər".

İradə SARIYEVA
Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyilə çap olunur.